

Список використаних джерел

1. Корнус А. О. Географія Сумської області: природа, населення, господарство / А.О. Корнус, І.В. Удовиченко, Г.Г. Леонтєва, В.В. Удовиченко, О.Г. Корнус. – Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010. 184 с.
2. Посенко М. О. До характеристики вітрового режиму на території Сумської області / М. О. Посенко, А. О. Корнус // Теоретичні та прикладні аспекти досліджень з біології, географії та хімії : матеріали II Всеукраїнської конференції студентів та молодих учених, м. Суми, 25 квітня 2018 р. – Суми: ФОП Цьома С. П., 2018. С. 155–157.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ САНАТОРНО-КУРОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Пугач А.С., Корнус О.Г.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

XXI століття ознаменувалося швидким розвитком санаторно-курортної діяльності як у світі, так і в Україні. Враховуючи зростання рівня захворюваності населення, погіршення його стану здоров'я та поширення соціально-небезпечних і хронічних захворювань санаторно-курортна діяльність набуває все більшої популярності. Цей вид туризму є джерелом грошових надходжень до бюджету, сприяє розвитку сфери послуг та розширенню ринку робочих місць, особливо в регіонах зі слабо розвинутою промисловістю. Дослідження територіальних особливостей розвитку санаторно-курортних закладів є важливим завданням суспільної географії, що дає можливість вивчити особливості функціонування та поширення відповідних закладів по території регіону, їх раціональне використання й визначити перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Мета статті – дослідити особливості територіальної організації санаторно-курортного господарства в Україні.

Станом на 01.01.2018 р. [3] мережа оздоровчих закладів України налічує 11,3 тис. підприємств різного відомчого підпорядкування загальною місткістю 332 тис. ліжок у місяць максимального розгортання, без урахування туристичних організацій. До мережі входять санаторії та пансіонати з лікуванням (2,5%), санаторії-профілакторії (0,6%), будинки і пансіонати відпочинку (0,6%), бази та інші заклади відпочинку (10,8%), будинки, пансіонати та бази відпочинку (70,5%), дитячі заклади оздоровлення та відпочинку (85,6%). Завантаженість санаторно-курортних закладів становить близько 40% (рис. 1).

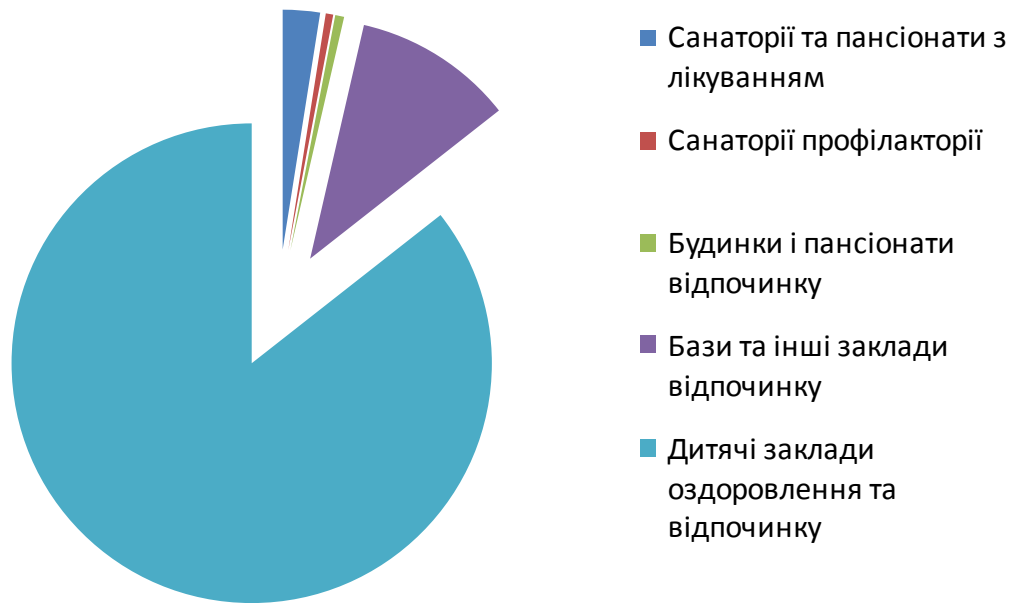

Рис. 1. Структура санаторно-курортного фонду України станом на 01.01.2018 р.
(складено за даними [3])

Більшість оздоровчих закладів становлять різноманітні заклади відпочинку переважно сезонної дії, розраховані на тривалий відпочинок протягом відпустки, але за кількістю оздоровлених (34%) вони поступаються санаторіям (39%), які працюють цілорічно. Найбільша кількість рекреантів оздоровлюється на базах відпочинку в Одеській, Херсонських, Миколаївській, Запорізькій та Київській областях. Зростання вартості санаторно-курортного лікування негативно позначається на завантаженості санаторіїв: чисельність оздоровлених зменшується і, відповідно, зменшуються прибутки, хоча це зменшення повільне (в середньому 18-20% на рік).

За даними статистики протягом 2013-2017 рр. для санаторно-курортної сфери характерне загальне скорочення чисельності закладів та кількості ліжко-місць у них. Дана тенденція простежується за весь період реформування санаторно-курортної сфери, починаючи з 1995 р. За досліджуваний період відбулося не лише зниження кількості санаторно-курортних закладів на 9992 підприємств або 53,3%, а й кількості ліжко-місць у них на 265 тис. місць (55,6%) та кількості працюючих у цих засобах розміщення (табл. 1).

Слід зазначити, що більшість закладів, що закрилися, знаходилися у державній власності, а ті, що відкрилися – у приватній. Даний факт черговий раз підтверджує необхідність підсилити вплив держави на санаторно-курортні підприємства, що знаходяться в її відання та забезпечити ефективність їх функціонування.

Динаміка кількості санаторно-курортних закладів у Україні та наявних у них ліжко-місць (складено автором за даними [3])

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	Відхилення 2017 р. до 2013 р.	
						+/-	%
Кількість закладів*	21378	15905	11606	11391	11386	-9992	-53,3
Санаторії та пансіонати з лікуванням	477	320	309	291	284	-193	-59,5
Санаторії-профілакторії	165	118	79	63	55	-110	-33,3
Будинки і пансіонати відпочинку	271	90	76	73	67	-204	-24,7
Бази та інші заклади відпочинку	1916	1400	1399	1295	1235	-681	-64,5
Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	18549	13977	9743	9669	9745	-8804	-52,5
У них ліжок (місць), тис.*	597	389	383	352	332	-265	-55,6
Санаторії та пансіонати з лікуванням	132	79	78	70	71	-61	-53,8
Санаторії-профілакторії	15	17	12	10	10	-5	-66,6
Будинки і пансіонати відпочинку	57	17	15	14	12	-45	-21,0
Бази та інші заклади відпочинку	202	157	165	146	133	-69	-65,8
Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	191	126	113	112	106	-85	-55,5

* Без врахування АР Крим і частини Донецької та Луганської областей

В Україні найбільш поширеним типом курортів є кліматичні, бальнеологічні, бальнеогрязеві. Санаторно-курортну систему України можна охарактеризувати з урахуванням географічного розміщення курортів (табл. 2).

Для аналізу дослідження територіальної концентрації санаторно-курортних закладів нами було розраховано індекс територіальної концентрації ($I_{тк}$) за формулою:

$$I_{тк} = \frac{p \cdot S}{P \cdot s} \quad (1),$$

де $I_{тк}$ – індекс територіальної концентрації, p – кількість курортів в області; P – кількість курортів в Україні; s – площа області; S – площа України.

Через відсутність статистичних даних розрахунки проводились без урахування тимчасово окупованої АР Крим і частини Донецької та Луганської областей. Найвищий рівень концентрації санаторно-курортних закладів характерний для Одеської, Запорізької, Івано-Франківської та Львівської областей. В Одеській області найбільша в Україні кількість курортів.

Чернівецька, Полтавська, Хмельницька, Вінницька, Рівненська області відзначаються невеликою кількістю цих закладів (табл. 3).

Таблиця 2

Розподіл курортів України за типами оздоровлення (складено автором за даними [4])

Адміністративна одиниця	Переважаючий тип курортів
Вінницька	Бальнеологічні
Волинська	Кліматичні, бальнеологічні
Дніпропетровська	Бальнеогрязеві
Донецька	Кліматичні, бальнеологічні
Житомирська	Бальнеологічні
Закарпатська	Бальнеологічні
Запорізька	Кліматичні, бальнеогрязеві
Івано-Франківська	Кліматичні, бальнеогрязеві
Київська	Кліматичні, бальнеологічні
Кіровоградська	Кліматичні
Луганська	Кліматичні
Львівська	Бальнеологічні
Миколаївська	Кліматичні
Одеська	Кліматичні, бальнеогрязеві
Полтавська	Бальнеологічні
Рівненська	Бальнеогрязеві
Сумська	Кліматичні, бальнеологічні
Тернопільська	Бальнеологічні
Харківська	Бальнеологічні
Херсонська	Кліматичні, бальнеогрязеві
Хмельницька	Бальнеологічні
Черкаська	Кліматичні, бальнеологічні
Чернівецька	Бальнеогрязеві
Чернігівська	Бальнеологічні

Для більш детальної характеристики санаторно-курортної діяльності також було розраховано індекс локалізації санаторно-курортних закладів за формулою:

$$I_L = \frac{p \cdot N}{P \cdot n} \quad (2),$$

де I_L – індекс локалізації, p – кількість курортних закладів у області; P – кількість курортів в Україні; n – чисельність населення регіону; N – чисельність населення України.

Якщо значення I_L є більшим за одиницю – санаторно-курортна діяльність є добре розвиненою порівняно із загальноукраїнським рівнем, а якщо менше одиниці – то навпаки.

Розрахунки індексів територіальної концентрації та локалізації санаторно-курортних закладів в Україні станом на 01.01.2018 р. (розраховано автором за даними [4])

Регіони	Кількість санаторно-курортних закладів	Кількість населення, тис. осіб	Площа, км ²	I_L	I_{TK}
Вінницька	80	1,5	26,5	1,2	2,9
Волинська	137	1,0	20,2	1,4	3,7
Дніпропетровська	254	3,2	31,9	8,1	11,0
Донецька	126	4,2	26,5	5,3	4,5
Житомирська	83	1,1	29,9	0,9	3,4
Закарпатська	256	1,2	12,8	3,1	4,4
Запорізька	632	1,7	27,2	10,7	23,3
Івано-Франківська	889	1,4	13,9	12,4	16,7
Київська	176	4,6	28,9	8,0	6,9
Кіровоградська	52	0,9	24,6	0,5	1,7
Луганська	29	2,2	26,7	0,6	1,0
Львівська	519	2,5	21,8	12,9	15,3
Миколаївська	261	1,4	24,6	3,6	8,7
Одеська	844	2,4	33,3	20,1	38,1
Полтавська	103	1,4	28,8	1,4	4,0
Рівненська	58	1,2	20,1	0,7	1,6
Сумська	57	1,1	23,8	0,6	1,8
Тернопільська	70	1,1	13,8	0,8	1,3
Харківська	172	2,7	31,4	4,6	7,3
Херсонська	240	1,0	28,5	2,4	9,3
Хмельницька	88	1,3	20,6	1,1	2,5
Черкаська	124	1,2	20,9	1,5	3,5
Чернівецька	86	0,9	8,1	0,8	0,9
Чернігівська	53	1,1	31,9	0,6	2,3
Україна	4256	42,3	576,7		

Вищезазначені розрахунки дали можливість зробити висновки про індекс локалізації. Так, найбільш розвинута санаторно-курортна діяльність характерна в Одеській, Львівській, Івано-Франківській та Запорізької областях. Найменший індекс локалізації мають Чернігівська та Кіровоградська області. Для картографічного вираження результатів дослідження територіальної організації санаторно-курортної діяльності в Україні було розроблено відповідну картосхему концентрації та локалізації курортів в Україні (рис. 2).

Висновки. З проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. На сьогоднішній день ринок санаторно-курортних послуг України представлений широким спектром закладів, які спеціалізуються на різноманітних видах надання послуг. Але протягом 2013-2017 років в даній галузі спостерігаються негативні тенденції щодо зменшення, як кількості санаторно-курортних закладів, кількості ліжко-місць так і скорочення кількості працюючих у цих засобах розміщення.

У результаті дослідження було встановлено, що найвищі індекси локалізації та концентрації санаторно-курортних закладів спостерігається в Одеській області, яка є найбільш привабливим регіоном України щодо розвитку санаторно-курортної діяльності. У цілому, кожна область України має ті чи інші види курортів, завдяки чому може надавати санаторно-курортні послуги для населення.

Діяльність санаторно-курортних закладів є потенціальною привабливою, тому необхідно впроваджувати і застосовувати ряд заходів, щодо її удосконалення орієнтуючись на територіальну можливість регіонів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про курорти» № 2026-III від 05.10.200. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>
2. Смаль І.В. Туристичні та санаторно-курортні кластери в Україні: перспективи та проблеми створення // Туристично-краєзнавчі дослідження. 2002. Вип. 4. С. 214-228.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Заваріка Г. М. Курортна справа: навч. посібник. К. : Центр учб. л-ри, 2015. 264 с.

ОБ'ЄКТИ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ КИЇВСЬКОГО РЕГІОНУ

Різак А.Т., Ключко Л.В.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків

Території та об'єкти, що спочатку не були призначені для туристичної діяльності, стають ресурсом для виникнення нових видів туризму. Індустріальні пейзажі, промислові ландшафти та об'єкти (зокрема заводи, штольні, терикони, печери, що виникли у наслідок людської діяльності), все частіше виявляються в сфері уваги туроператорів, а забутий та покинутий, в минулому соціально активний простір служить об'єктом туристичного інтересу і екскурсійного показу. Перераховані факти звертають увагу на новий напрямок в туризмі – індустріальний туризм.

Індустріальний туризм – це дослідження покинутої, занедбаної території, споруд (виробничого та спеціального призначення) з метою отримання психологічного та естетичного задоволення [4]. Результатом технічного прогресу в ХХ столітті, особливо в великих містах, став розвиток індустріального туризму, Київ не став виключенням. На даний час, серед усіх великих міст України, Київ займає перше місце з популярності серед туристів індустріального напрямку.

В залежності від виду об'єкту та необхідної підготовки для його дослідження, індустріальний туризм має декілька видів.